

Sonja de Leeuw

De man achter het scherm. De televisie van Erik de Vries

Amsterdam (Boom) 2008, 264 p., ill., € 24,50, ISBN 978 90 8506 509 8

(met DVD waarin een keuze uit de door Erik de Vries ontwikkelde of geregisseerde televisieprogramma's)

De geschiedschrijving over televisie in Nederland is nog volop in ontwikkeling. Een van de opmerkelijke initiatieven is een biografische benadering van het thema, dat tot dusver institutioneel is aangepakt. Sonja de Leeuw onderzocht en schreef het levensverhaal van Erik de Vries. Zij noemt haar werkwijze een 'loopbaangeschiedenis'. De Vries was de man achter de eerste televisieschermen in Nederland (en daarbuiten). Zijn leven is nauw verbonden met de introductie van dit nieuwe medium in de jaren voor en na de Tweede Wereldoorlog. Biografie en televisiegeschiedenis vallen daardoor samen; bedoeld maar eigenlijk ook wel onbedoeld.

Erik de Vries (1912-2004) werd geboren in een gezin dat gekenmerkt was door vrijzinnigheid. Zijn vader, Klaas, was in Amsterdam lid van de gemeenteraad en van Provinciale Staten, voor de Vrijzinnig-Democratische Bond. Hij ontleende de wereldbeschouwing van een vrijdenker aan Multatuli en maakte zich sterk voor het openbaar onderwijs. Dat is niet het milieu waarin de verzuiling als vanzelfsprekend wordt beschouwd en aangeleerd, integendeel. Ook Erik de Vries heeft als televisiepionier niet willen weten van de formule van de splitsing in volksdelen, die vooral in het Interbellum de samenleving bepaalde en dus ook de wetgeving van de radio.

De Vries heeft in allerlei opzicht een avontuurlijk leven geleid. Dat gold niet alleen zijn pioniersarbeid bij de televisie, zowel technisch als programmatisch. Het bracht hem ook tot in de uithoeken van de wereld. De jaren van de Tweede Wereldoorlog moest hij doorbrengen in Japanse interneringskampen in Indonesië. Hij had tot op hoge leeftijd diverse vriendinnen en is tweemaal gehuwd geweest; de tweede keer met Han Snoek, danseres en leidster van het

Scapinoballet. Over zulke onderwerpen – met uitzondering van de oorlogservaringen – is de schrijfster zakelijk en discreet. Sonja de Leeuw wil kennelijk het levensverhaal schrijven van een televisiepionier; niet een schets van persoon en karakter van Erik de Vries.

Op achttienjarige leeftijd wist de hoofdperson zich een toegang te verschaffen tot het Natuurkundig Laboratorium van Philips. Hij had de NBS gedaan en zich in zijn jongensjaren bekwaamd in de radiotechniek. Op het NatLab vond hij zijn roeping. Erik de Vries experimenteerde met de televisietechniek maar ook met de programmering van dit nieuwe medium. Daarbij kwam het hem van pas, dat hij als zoon van een gemeenteraadslid uren had doorgebracht in de Stadsschouwburg in Amsterdam. Hij leerde alles: straalzenders doorgronden, de camera bedienen – De Vries werd een verwoed fotograaf – en de uitzendingen aankondigen en regisseren. Televisie werd zijn zending, in binnen- en buitenland.

Toen hij bezig was de zegeningen van de televisie te verkondigen op de Balkan, brak de Tweede Wereldoorlog uit voor Nederland. Met zijn pioniersmentaliteit wist De Vries Nederlands Indië te bereiken, waar hij zich in dienst stelde van de militaire propaganda. In 1941 werd hij krijgsgevangene in een aantal Japanse interneringskampen. Begin 1946 keerde hij uitgeput naar Nederland terug en werd er gedemobiliseerd. Het is een hoofdstuk uit de biografie waarin zijn incasseringsvermogen en zijn doorzettingsvermogen goed uit de verf komen. De Vries, wiens sterke persoonlijkheid op bijna alle bladzijden van het boek aanwezig is, komt deze oorlogservaring zonder veel zichtbare kleerscheuren door.

Na de oorlog brak er voor De Vries een 'finest hour' aan. Hij keerde terug bij het Natuurkundig Laboratorium en leidde de uitzendingen van Philips Experimentele Televisie; 264 in totaal. Het programma varieerde van de gouden bruiloft van de heer en mevrouw Philips-De Jongh tot en met de duivenliefhebber uit de Philips-staf, maar ook de nieuwjaarswens van Thomasvaer en Pieternel en wederwaardigheden uit Eindhoven. De finale in juli 1951 was

de reportage van een ballonvaart boven Eindhoven. De Vries maakte er een ‘televisievaart’ van. Drie maanden later regisseerde hij de eerste officiële uitzending van de Publieke Omroep, toen NTS geheten.

De Vries moet toen dus ook de twijfel over de bijdrage van het nieuwe medium aan de beschaving hebben gehoord, die in de woorden van de voorzitter van de NTS, de dominicaner pater Kors, en van de katholieke minister van OK&W, Jo Cals, meeklonken. Zelf had de televisiepionier juist een optimistisch inzicht. Dat was niet een gratuite houding maar de echte overtuiging van een programmamaker, die het nieuwe medium in al zijn aspecten had leren kennen en van zichzelf de cultuur en de visuele vaardigheid meebracht om er het beste van te maken. Sonja de Leeuw is duidelijk: De Vries was niet alleen een techneut maar ook nieuwsgierig naar de cultuur van het theater en standvastig in zijn goede smaak.

Het familiedrama *PENSION HOMMELES* had zijn radiopremière beleefd op de grote tentoonstelling van elektronica, E55. De VARA moest de regie van de televisieversie onder pressie gunnen aan Erik de Vries. Het werd van stonde af aan, eind november 1958, een succes. De Vries paste goed bij de (niet verzuilde) cultuur zoals Annie Schmidt die representeerde; de geest van *Het Parool* in zijn goede naoorlogse dagen. Maar hij kon ook kerkelijke uitzendingen voor de IKON regisseren; met name de kritische debatten, getiteld *OPSPRAAK*, onder leiding van de journalist Han Lammers. Later verwierf hij faam met de regie van het nieuwe fenomeen van de veel bekeken talkshows van Mies Bouwman zoals *MIES EN SCÈNE*. Het is een goed besluit van de biografe en haar uitgever om in een toegevoegde DVD de lezer kennis te laten maken met een bloemlezing van dat televisiewerk.

De zendingsdrang van de pionier is een vast gegeven in zijn levensverhaal. De Vries bracht de zegeningen van de televisie in Uruguay en Costa Rica, in Suriname en op de Antillen. Hij stond vooraan als regisseur bij de ontwikkeling van de reclameboodschappen in het nieuwe medium. En dat gold ook voor de educatieve televisie. In zijn latere jaren verpandde hij zijn

hart aan diverse regionale en lokale omroepen; met name in zijn woonplaats Amsterdam.

Leven en werken van Erik de Vries zijn geheel verweven met de opkomst van de televisie in Nederland. Dat kan en mag de reden zijn, dat Sonja de Leeuw diens werken volop onder de aandacht brengt en het leven van haar hoofdpersoon slechts daarom van belang acht; zich dus strikt genomen als biografe tekort doet.

Jan Bank